

Πηνελόπη Δέλτα, «Πρώτες ενθυμήσεις»:
η ζωή με τον πατέρα

Επιμέλεια: Βενετία Αποστολίδου

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ

Πρώτες ενθυμήσεις

Σ' αυτό το απόσπασμα, από τον πρώτο τόμο του αυτοβιογραφικού έργου της Πηνελόπης Δέλτα παρουσιάζεται η αμφίθυμη στάση του μικρού κοριτσιού απέναντι στην αυταρχική αλλά και γοητευτική μορφή του πατέρα, ενώ συγχρόνως διαφαίνεται ο αγώνας της συγγραφέως ως ενήλικης να συμφιλιωθεί με την απρόσιτη «θεότητα» που, όπως η ίδια αναγνωρίζει, υπήρξε «η τελευταία μεγάλη αγάπη» της ζωής της.

Τον πατέρα, εμείς τα παιδιά τον φοβούμασταν πάρα πολύ για να μπορούμε και να τον αγαπούμε. Τον τρέμαμε. Σαν έμπαινε ο πατέρας στο σπίτι, τσιμουδιά δεν ακούονταν στο σπουδαστήριο, όσο μικρά ή μεγάλα κι αν ήμασταν. Αν τύχαινε και βρισκόμασταν στην είσοδο για να δούμε την ώρα ή για καμία δουλειά, την ώρα που άνοιγε ο πατέρας με το κλειδί του κι έμπαινε, πηγαινάμε φρόνιμα και τον χαιρετούσαμε (δε μας φιλούσε, απλώς μας χαιρετούσε μ' ένα: «Ε, κάτι εδώ; Πες να σερβίρουν γρήγορα, βιάζομαι»). Και φεύγαμε βιαστικά, μη μας βρει κανένα ψεγάδι.

Θυμούμαι την επιβλητική του παρουσία, το μεγαλείο του, την ομορφιά του, το ψηλό, δεμένο αλλά λεπτό κορμί του, ίσιο σα λαμπάδα, τα πυκνά και σγουρά μαύρα μαλλιά του, τα γένια του, μαύρα και αρκετά μακριά, κομμένα τετράγωνα, κατά την τότε μόδα, τα μεγάλα αμυγδαλωτά του μαύρα μάτια που πετούσαν φωτιές, «τα ωραία Μπενάικια μάτια του», όπως έλεγε η μητέρα μου στα γεράματα της πάντα με λαχτάρα και συγκίνηση. Τον θυμούμαι που έμπαινε στην είσοδο και γέμιζε, λες, αμέσως το σπίτι· θυμούμαι το θαυμασμό μου για τον «πατέρα», την υπερηφάνεια, και συνάμα τη βία να εξαφανιστούμε, μη μας βρει καμιάν αιτία για κατσάδα ή μπάτσο.

Οι μπάτσοι στο πρόσωπο ήταν συχνοί, δίνονταν εύκολα και θυμούμαι ακόμα τώρα το αίσθημα της ντροπής, του εξευτελισμού, όσο και της ζάλης που ακολουθούσε κάθε μπατσιά, που πηγαινοέφερνε το μυαλό μας. Μας μπάτσιζε ο πατέρας κάποτε, αλλά σπανιότερα από τη μητέρα, που ζούσε περισσότερο στο σπίτι και τιμωρούσε συνεπώς συχνότερα και ευκολότερα.

Ο πατέρας ήταν βίαιος, θυμώδης¹, αυθαίρετος, κοτζάμπασης². Εκείνο που ήθελε το ήθελε και το επέβαλλε. Διέταζε. Και οι άλλοι υπάκουαν. Επιβάλλονταν. Και οι άλλοι υποχωρούσαν. Ήταν αφέντης. Κάποτε τύραννος. Μα ήταν βαθιά ευγενής. Και ήταν τίμιος στη σιέψη όσο και στις δοσοληψίες³. Και

¹ **θυμώδης:** ευέξαπτος

² **κοτζάμπασης:** εδώ αυταρχικός αρχηγός της οικογένειας

³ **δοσοληψίες:** εμπορικές συναλλαγές

ήταν ειλικρινής, και ήταν υπερήφανος, ίσιος, αλύγιστος, αμειλικτος στο ζήτημα «συνείδηση». Το νιώθαμε μεις τα παιδιά, και το ένιωθαν όλοι που τον ήξεραν. Ο πατέρας ήταν «χαρακτήρας».

Αργότερα τον γνώρισα και τον εξετίμησα. Ως το τέλος της ζωής του μου έμεινε θεότης απλησίαστος. Μα μου έμεινε και η τελευταία μεγάλη αγάπη της ζωής μου, κάτι σαν λατρεία, σαν θρησκεία. Έκλαψα χάριν του φοβερά. Έκλαψα όλη μου τη ζωή. Μου επιβλήθηκε πάντα και με τυράννησε, ξέροντας και μην ξέροντας. Και ως το τέλος βάρυνε η θέληση και η τυραννία του στη ζωή μου. Και όμως έμεινε η τελευταία μεγάλη αγάπη της ζωής μου.

Θυμούμαι μια μέρα, ένα μεσημέρι (ήμουν κάπου 9-10 ετών) ένας στρειδάς άνοιγε στρείδια στην πίσω πόρτα του σπιτιού μας (στο καινούριο, δικό μας σπίτι) και ο πατέρας έτρωγε μερικά, κι όλο άνοιγε στρείδια ο στρειδάς και τ' αράδιαζε στην πιατέλα για το τραπέζι, και διάλεγε κανένα ο πατέρας και το έτρωγε. Και αφού γέμισε η πιατέλα, τα μέτρησε ο πατέρας, μέτρησε πόσα είχε φάγει και του τα πλήρωσε έξι γροσάκια⁴ τη δωδεκάδα, αντί τέσσερα που τα πλήρωναν άλλη φορά.

«Είναι μεγάλα και πολύ φρέσκια», μου είπε ανεβαινοντας την πίσω σκάλα προς την τραπεζαρία. Ο στρειδάς είχε ευχαριστήσει μ' ένα χαμόγελο που πήγαινε ως τ' αυτιά του, χτυπώντας καρδιά και μέτωπο επανειλημμένως.

«Τον πλήρωσες;», ρώτησε η μητέρα, σαν μπήκαμε στην τραπεζαρία.

«Ναι».

«Πόσες δωδεκάδες;»

«Τόσες». Και της είπε.

«Και πόσα τα πλήρωσες;»

«Έξι γροσάκια τη δωδεκάδα».

«Καημένε Μανόλη! Τέσσερα είναι η τιμή τους».

«Είναι μεγάλα και πολύ φρέσκια».

«Άσχημα έκανες! Πολύ άσχημα! Έτσι τον κακομαθαίνεις, και θα γυρεύει στο μέλλον πάντα έξι γρόσια!»

«Ωχ, καημένη γυναίκα! Πώς θα ζήσει κι αυτός αν δεν πληρώσεις τον κόπο του και τον καιρό του;», καλόβουλα είπε ο πατέρας.

Ο λόγος αυτός ήταν ένας σταθμός στη ζωή μου. Ως τότε δεν είχα σκεφθεί, παζαρεύοντας, όπως τύχαινε συχνά, για χόρτα και άλλα, παρ' όσον να κάνω την οικονομία του σπιτιού και να κάνω τα καλά μου, να κόψω το γροσάκι του πουλητή που χτυπούσε την πόρτα. Πρώτη φορά είδα και την άλλη μεριά του προβλήματος, πως κοντά στην οικονομία μας στέκουνταν και για τον άλλο η ανάγκη να ζήσει, να βγάλει το ψωμί του, να πληρωθεί η εργασία του κατά την αξία της.

Και λάτρεψα τον πατέρα μου σαν κάτι ανώτερο. Δεν τον πλησίαζα όμως. Δεν τον αγαπούσα με τρυφερότητα. Έστεκε πολύ μακριά μας, θεότης απρόσιτος, μα θεότης.

⁴ γροσάκια: γρόσια, τούρνια νομίσματα

(1931-1932)

Τρελαντώνης

Ο Αντώνης και τα αδέρφια του, η Αλεξάνδρα, η Πουλουδιά, ο Αλέξανδρος, έχουν έρθει από την Αίγυπτο, όπου ζουν με τους γονείς τους, για να περάσουν το καλοκαίρι με τους θείους τους στον Πειραιά. Τα παιδιά περνούν διάφορες περιπέτειες που κυρίως προκαλούνται από τις αταξίες και το ανήσυχο πνεύμα του Αντώνη. Στο παρακάτω απόσπασμα οι γονείς των παιδιών καταφθάνουν στον Πειραιά και βρίσκουν τον Αντώνη πληγωμένο στο μέτωπο από έναν καυγά με άλλα παιδιά στο δρόμο.

Μα την ίδια στιγμή έγινε σούσουρο⁵, Αφροδίτη και Κερά-Ρήνη πετάχθηκαν έξω και κατέβηκαν στο δρόμο, όπου, τρίζοντας και στενάζοντας, βουτώντας και κυλώντας κατέφθαναν δυο λαντά⁶ φορτωμένα ανθρώπους και σεντούκια, και σταμάτησαν εμπρός στη βεράντα.

Αδέλφια κι εξαδέλφια κατρακύλησαν τη σιάλα και χύθηκαν στο δρόμο με φωνές και αλαλαγμούς.

Μόνος ο Αντώνης έμεινε στην πολυθρόνα της θείας Μαριέτας, ανήσυχος, αβέβαιος αν έπρεπε να κατέβει ή να περιμένει τη μπόρα εκεί που κάθονταν.

Άκουσε τη φωνή της μαμάς που ρωτούσε, «Μπα! Τι έπαθες, Αλέξανδρε; Και πού είναι ο Αντώνης;» και την είδε που ανέβαινε τρεχάτη, χαρούμενη, κρατώντας τον Αλέξανδρο στην αγκαλιά, και τις δύο αδερφές κρεμασμένες στο άλλο της χέρι.

Πίσω, γελαστή και ασπροντυμένη, ανέβαινε η θεία Αργίνη.

Τότε δε βάσταξε ο Αντώνης. Πετάχθηκε πάνω, χύθηκε στη μαμά του, την αγκάλιασε από τη μέση κι αιούμπησε το μέτωπό του στη φούστα της για να κρύψει τα μάτια του, που, ήθελε δεν ήθελε, βούρκωναν.

—Τι έπαθες, Αντώνη, χτύπησες; αναφώνησε η μαμά βάζοντας χάμω τον Αλέξανδρο και πιάνοντας στα δυο της χέρια το μαντιλοδεμένο κεφάλι του Αντώνη.

Πηδηχτή και ζεσταμένη ανέβαινε η θεία Μαριέτα με τα εξαδέλφια.

—Πάλι! Αναφώνησε σαστισμένη. Πού πληγώθηκες; Έλα να δω!

—Δεν είναι τίποτα, είπε ο Γιάννης, έφαγε μια πέτρα.

⁵ **σούσουρο**: αναστάτωση, φασαρία

⁶ **λαντό**: τύπος κλειστής επιβατικής άμαξας με τέσσερις τροχούς, που την έσερναν δύο άλογα

Επιφωνήματα, ερωτήματα, σύγχυση κι εξηγήσεις με κάποια χασμωδιά⁷, βούιζαν εδώ, εκεί, παντού, όταν, αφού πλήρωσε τ' αμάξια και παρέδωσε στην Αφροδίτη τις αποσκευές, ανέβηκε ο πατέρας στη βεράντα με τους δύο θείους.

Είδε το μελανιασμένο μέτωπο του Αλέξανδρου, το δεμένο κεφάλι του Αντώνη, και είπε μισομαλώνοντας μισογελώντας:

—Μα τι πάθαν τα δυο μου αγόρια; Κούτρισαν⁸ ο ένας με τον άλλο σαν αυγά του Πάσχα;

Και τότε, τινάζοντας τα δυο της παχιά χεράκια, είπε η θεία Μαριέττα.

—Να παραλάβεις τώρα εσύ το γιο σου, Μανόλη! Εγώ είδα και απόειδα! Τρελαντώνη, Λωλαντώνη⁹, τον λέγει η Κερα-Ρήνη, μ' αλήθεια όρια πια δεν έχει η τρέλα του. Πιάστηκε, λέει, σε πετροπόλεμο, με χαμίνια¹⁰ του δρόμου κι έσπασε το κεφάλι του. Μα πώς βρέθηκε στο δρόμο ούτ' εγώ δεν ξέρω.

—Ακόμα δε φθάσαμε, Αντώνη, κι από τώρα αταξίες... έκανε θλιμμένη η μαμά.

Μα τη διέκοψε ο θείος Γιώργης:

—Στάσου, Βιργινία, να δούμε πρώτα, είπε.

Και τράβηξε τον Αντώνη ανάμεσα στα γόνατά του, του έλυσε το μαντήλι και ξεσκέπασε μια τρίγωνη τρυπίτσα κόκκινη, μεταξύ στα δύο φρύδια. Την εξέτασε, ζούλησε¹¹ το μέτωπο ολόγουρα, και είπε γελαστά:

—Άιντε, είναι η πρώτη του πολέμου λαβωματιά¹². Ωσπου να παντρευθεί θα του περάσει!

Και στη μαμά, που έσκυβε απάνω του ανήσυχη, είπε ζωηρά:

—Δέσε του το κεφάλι, Βιργινία, και μην ανησυχείς. Δε θα πεθάνει τούτη τη φορά!

Μα τα φρύδια του πατέρα έμεναν σουρωμένα¹³, τα μαύρα μάτια του απειλούσαν βροντές και αστραπές.

—Πώς έφαγες την πέτρα; Ρώτησε.

—Ήταν πετροπόλεμος, είπε μουδιασμένος ο Αντώνης, και βρέθηκα κι εγώ στη μέση... και μου έριξε ένα παιδί μια σπασμένη κεραμίδα...

—Τ' ακούς; Τ' ακούς; Και του είναι απαγορευμένο να παίζει στο δρόμο με άγνωστα παιδιά! διέκοψε η θεία.

Τα πράγματα έπαιρναν πολύ άσχημη όψη. Τ' αδέρφια του Αντώνη άρχισαν να τρέμουν.

⁷ **χασμωδιά**: σύγχυση που δημιουργείται όταν σε μια συγκέντρωση πολλών ατόμων μιλούν όλοι μαζί

⁸ **κουτουλώ** & -άω, -τέμαι: για κερασφόρο ζώο και με επέκταση για τον άνθρωπο, δίνω χτύπημα με το επάνω μπροστινό μέρος του κεφαλιού, με το κούτελο

⁹ **Λωλαντώνης**: Τρελαντώνης λωλός -ή -ό: (λαϊκότρ.) που διανοητικά δε στέκει καλά, τρελός, μουρλός, παλαβός αλλά και ανόητος, απερίσκεπτος

¹⁰ **χαμίνι**: παιδί, κυρίως αγόρι, που γυρίζει στους δρόμους· αλητάκος, αλητόπαιδο

¹¹ **ζουλώ** -άω, -τέμαι: πιέζω κτ. δυνατά (με το χέρι μου), ώστε να περιορίσω τον όγκο του ή να το κάνω να βγάλει το περιεχόμενό του· ζουπώ

¹² **λαβωματιά**: (λογοτ.) το τραύμα, η πληγή από όπλο

¹³ **σουρωμένα**: σουφρωμένα, ζαρωμένα

Πετάχθηκε τότε η Κλειώ και είπε:

–Σα βρεθείς στη μέση, θεία μου, δεν μπορείς να μην πολεμήσεις και συ. Σας βεβαιώνω πως και ο Γιάννης το ίδιο θα έκανε.

–Δηλαδή το ίδιο έκανα! επιδιόρθωσε ο Γιάννης.

–Τι; Ανακατώθηκες στον πετροπόλεμο; Έριξες και συ πέτρες; ρώτησε σαστισμένη η θεία Μαριέτα.

–Και βέβαια έριξα, κι έφαγα μεριές, μα όχι στο κεφάλι. Ο Αντώνης ήταν πιο άτυχος και την έφαγε στο πρόσωπο.

Αγανακτισμένη γύρισε η θεία Μαριέτα στη θεία Αργίνη.

–Και το επιτρέπεις εσύ; ρώτησε.

Η θεία Αργίνη γέλασε.

–Όχι, είπε, δεν το επιτρέπω, και το ξέρει ο Γιάννης. Και δεν θα έπαιζε πετροπόλεμο χωρίς ανάγκη. Κάτι θα 'τυχε. Πες, Γιάννη, πώς έγινε;

Και είπε ο Γιάννης:

–Ήταν κάτι χαμίνια, κοτζάμ αγόρια, που πιάστηκαν με μια τσούρμα¹⁴ μικρά, μαρίδα¹⁵ τόση δα, και τη βάλανε μπροστά. Τα μικρά διαφεντεύθηκαν¹⁶ τότε με πέτρες, έριξαν και οι μεγάλοι, και άναψε ο πετροπόλεμος. Μπήκε στη μάχη και ο Αντώνης, τον είδα από μακριά και έτρεξα και εγώ, κι έριξα κι εγώ πέτρες και τους σκόρπισα. Αυτό ήταν όλο!

–Τ' ακούς; Τ' ακούς, Μανόλη; αναφώνησε η θεία Μαριέττα.

–Τ' ακούω, είπε ήσυχα ο πατέρας.

Και, κοιτάζοντας τον Αντώνη από κάτω από τα πυκνά του φρύδια, ρώτησε:

–Ένα πράμα ήθελα να ξέρω. Γιάννη, σαν είδες τον Αντώνη να ρίχνει πέτρες, σε ποιο στρατόπεδο πολεμούσε; Με τη μαρίδα ή με τα χαμίνια;

–Με τη μαρίδα, βέβαια! Μπήκε στη μάχη την ώρα που υποχωρούσαν οι μικροί και τις έτρωγαν!

–Φαντάσου τι μπορούσε να πάθει...έκανε η μαμά.

Μα τη διέκοψε ο πατέρας:

–Ε, καλά! Είπε ξεσουρώνοντας τα φρύδια του. Αν ήταν με τη μαρίδα, χαλάλι του, και ας πάθαινε. Αν μου έλεγαν όμως Αντώνη, πως πήγες με τους πιο δυνατούς, θα τελείωνε άσχημα η σημερινή μας συνάντηση. Μα μιας και πολέμησες με τους μικρούς, που τις έτρωγαν κιόλα από τους μεγάλους, όχι μόνο δε θα σε τιμωρήσω, μα θα σου πω πως έκανες καλά. Και τώρα, έλα να με φιλήσεις!

Ουφ! Τι ξαλάφρωμα για τ' αδέρφια του Αντώνη! Και για τον Αντώνη τι καμάρι τα λόγια του πατέρα!

[1932]

¹⁴ τσούρμα ή τσούρμο: ομάδα

¹⁵ μαρίδα: 1. μικρό και φτηνό ψάρι που τρώγεται κυρίως τηγανητό 2. (μτφ., οικ.) πολυμελής ομάδα μικρών παιδιών

¹⁶ διαφεντεύω -ομαι: (λαϊκότρ.) εξουσιάζω, προστατεύω· διαφεντεύθηκαν: υπεράσπισαν τους εαυτούς τους

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Στέλλα Βιολάντη

Το θεατρικό αυτό έργο εκτυλίσσεται στη Ζάκυνθο στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Η Στέλλα, κόρη του μεγαλέμπορου Παναγή Βιολάντη αγάπησε έναν νέο, τον Χρηστάκη τον οποίο ο πατέρας της δεν εγκρίνει για γαμπρό. Όταν ο πατέρας της μαθαίνει πως αντάλλαξε μαζί του γράμματα την τιμωρεί σκληρά, φυλακίζοντάς την στη σοφίτα. Και ο Χρηστάκης όμως, φοβισμένος από την οργή του πατέρα της, εγκαταλείπει κάθε προσπάθεια ένωσης με τη Στέλλα και αναζητά άλλη νύφη. Η Στέλλα, προδομένη και απογοητευμένη, δεν παραδέχεται ότι έκανε κάτι κακό, αρνείται να ζητήσει συγγνώμη και από τη στενοχώρια της αρρωσταίνει και πεθαίνει.

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Το ίδιο σαλόνι. Έχουν περάσει δώδεκα μέρες. Ο Παναγής, δεξιά του η Μαρία, αριστερά του η Νιόνια, κάθονται στο τραπέζι κ' εξακολουθούν αρχισμένη συνομιλία.

ΠΑΝΑΓΗΣ (πολύ σκεπτικός): Δύσκολα τα πράγματα... έτσι που γινήκανε... πολύ δύσκολα!...

ΜΑΡΙΑ: Τι να σου πω κ' εγώ... σου τα είπα... Κάμε ό,τι σε φωτίσει ο Θεός.

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Τέλοσπάντων, Παναγή μου, μου φαίνεται πως μπορούσα να σου γυρέψω κ' εγώ μία χάρη και να μου την κάμεις... Εγώ που γίνηκα θυσία εδώ μέσα για σας!

ΠΑΝΑΓΗΣ: Θυσία; Και τι παναπεί θυσία; Πως δεν επαντρεύθηκες; Ας παντρευόσουν· ποιος σου φταίει;..

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Ναι, ας παντρευόμουν!.. Ξαστοχάς όμως, Παναγή, πως τον καιρό που μπορούσα κ' εγώ να παντρευτώ, από τα είκοσί μου ως τα τριάντα κι ακόμα... την προίκα που μου άφησε ο πατέρας μου, δεν την είχα πια...

ΠΑΝΑΓΗΣ: Καλά τώρα, καλά...

ΜΑΡΙΑ: Γιατί;

ΠΑΝΑΓΗΣ: (προς την Μαρία): Καλέ δεν την αφήνεις!

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Γιατί μου την πήρε, Μαρία μου, ο αδελφός μου και μου την έχασε! Ρώτησέ τον να σου το πει. Με τα δικά μου τα λεφτά εσώθηκε, μία βολά κ' έναν καιρό που θάκανε φαλιμέντο¹⁷... Έπειτα...

ΠΑΝΑΓΗΣ (ζωηρά): Τι έπειτα; Έπειτα μήπως δεν είχες, δόξα σοι ο Θεός, τα διπλά και τα τριπλά;...

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Ναι, μα ήτανε πολύ αργά πια...

ΠΑΝΑΓΗΣ: Ψέματα! Τόσοι και τόσοι σε γυρέψανε κι' ο ένας σου μύριζε κι' ο άλλος σου βρώμαγε!

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Όλοι αυτοί μ' εγυρεύανε για τα λεφτά μου... Κανέννας για μένα... Και στην ηλικία που ήμουν, επροτίμησα να μείνω έτσι, και να αναστήσω τα παιδιά σου...

ΠΑΝΑΓΗΣ (με θυμό): Και τι θέλεις να πεις τώρα; Επειδή, παναπεί, σου έφαγα την προίκα σου... γιατί αυτό λες...

¹⁷ φαλιμέντο: χρεωκοπία

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Δεν είπα έτσι!

ΠΑΝΑΓΗΣ (εξακολουθεί): Καλά! Επειδή εγίνηκες θυσία για τα παιδιά μου, – που ωραία τανάστησες, μα την αλήθεια! ναν τα χαρείς!– θέλεις τώρα να σου κάμω τη χάρη νανοίξω της Στέλλας και ναν τη συχωρέσω, χωρίς να μου γυρέψει συχώρεση;

ΜΑΡΙΑ: Μα όχι...

ΠΑΝΑΓΗΣ: Σα να της λέω · «ξανακάμε τα ίδια κι' έγνοια σου!»; Ωραίο παράδειγμα θα πάρουν και οι άλλες, οι μικρότερες, και ωραία στο εξής θα μακούνε τα παιδιά μου! Μα την αλήθεια!...

ΜΑΡΙΑ: Μα όχι, Παναγή μου. Θα πέσει στα πόδια σου και θα σου γυρέψει συχώρεση.

ΠΑΝΑΓΗΣ (με προθυμία): Α, μάλιστα! Αν είναι να πέσει στα πόδια μου και να μου γυρέψει συχώρεση, δε θέλω άλλο κ' εγώ... Τι να σου πω όμως, γυναίκα, και συ αδελφή! μ' εσάστισε το πείσμα αυτού του θηλυκού. Δώδεκα μέρες τώρα κλεισμένη, με ψωμί και με νερό, και καρφί να μην της καίεται! «Εμετανόησες; – Όχι!». Εκεί, σκυλί μοναχό!

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Είναι γιατί την επήρες αποζαρχής με το κακό. Η Στέλλα δε θέλει με το κακό.

ΜΑΡΙΑ: Αλήθεια, Παναγή μου, πάρα πολύ άσχημα τη μεταχειρίζεσαι. Και τη χτυπάς, κοτζάμ κοπέλα, τη χτυπάς! δεν κάνει...

ΠΑΝΑΓΗΣ: Άσε με και δεν μπορώ! Μα με πνίγει, μα με φουρνίζει, μα με φέρνει ίσαμ' εδώ! (Πιάνει το λαιμό του). Κι' αν είναι να μετανοήσει τώρα, σου φαίνεται πως θα χαρώ, γιατί θα τελειώσουν τα βάσανά της; Όχι! μία πεντάρα δε δίνω για δαύτη, τέτοια που είναι! Την ειρήνη και την ευτυχία του σπιτιού μου μονάχα γυρεύω.

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ (δακρυσμένη): Είσαι σκληρός πατέρας, Παναγή! (μικρή παύση)

ΠΑΝΑΓΗΣ: Σκληρός πατέρας, ε;... Όχι, Νιόνια! (σηκώνεται). Είμαι καλός και δίκαιος πατέρας. Στενεύω την καρδιά μου, για να κάνω εκείνο που πρέπει, για την τιμή, την υπόληψη και την ευτυχία του σπιτιού μου. Είδες σαν βγαίνουμε στον περίπατο, στο Ψήλωμα, στη Στράτα-Μαρίνα, όλοι μαζί, πώς μας κοιτάζει ο κόσμος; Μας καμαρώνουν και μας μακαρίζουν. Κι' όλοι λένε: «Μπράβο του τού Παναγή! καλός και άξιος φαμελιτής!». Ε, Νιόνια, γι' αυτή την υπόληψη του κόσμου ζω εγώ. Κάνω ό,τι μπορώ για να κρατώ την τάξη και την πειθαρχία του σπιτιού μου. Όποιο κεφάλι σηκωθεί, όσο και να ταγαπώ, το τσακίζω. Είμαι σαν τον καλό και το δίκαιο βασιλιά, που και τον ίδιο το γιο του παιδεύει, και τον φυλακίζει, και τον σκοτώνει ακόμα, όταν πηγαίνει ενάντια στο νόμο του. Σωστά λέω, ή μήπως βλαστημάω;

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Μπορεί νάχεις δίκιο.

ΠΑΝΑΓΗΣ: Όχι, μην έχω άδικο! Ήθελες δηλαδή τώρα νάμαι μαλακός, σαν κάτι άλλους που κάνουν τα μυαλά των γυναικών, και να πω: «Το Χρηστάκη, μάτια μου, αγαπάει; μπράβο, να τον πάρει!». Για να χτυπάει έπειτα το κεφάλι της στον τοίχο, ε;

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Ναι μα και η Στέλλα έχει το δικίο της, το μεγάλο της δικίο: Αγάπησε!

ΠΑΝΑΓΗΣ: Αγάπησε;! Και τι παναπεί αγάπησε; θεγατέρα δική μου δεν έχει το δικαίωμα ναγαπήσει.

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Και πού το βρήκες αυτό γραμμένο;

ΠΑΝΑΓΗΣ: Το έγραψα εγώ!... Ναγαπήσει... ένας λόγος είναι. Μα για κοίτα και ποιον αγάπησε;

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Δεν είναι κακός ο Χρηστάκης. Αν τον αγαπούσες και συ και αν τον ήθελες, τίποτα δε θα τούλειπε, σε βεβαιώνω. Ας είναι... (στενάζει).

ΠΑΝΑΓΗΣ: Μ' αλήθεια, με τα σωστά σου, θέλεις να της δώσω τώρα το Χρηστάκη;

ΜΑΡΙΑ: Θεός φυλάξει! ποιος είπε να της δώσεις το Χρηστάκη, ένα παλιόπαιδο εκεί –σώπα Νιόνια, να ζεις!– που θα την έκανε δυστυχισμένη σ' όλη της τη ζωή;... Να ιδούμε όμως πώς θα το καταλάβει τούτο κ' η ίδια, και πώς θαφήσει πια το πείσμα που μας παιδεύει...

ΠΑΝΑΓΗΣ (διακόπτει): Να της μιλήσεις εσύ! Μίλησέ της και συ μια φορά, σα μάνα. Θέλεις να σου τη φέρω εδώ να της τα πεις; Τώρ' αμέσως;

ΜΑΡΙΑ: Μακάρι! Αυτό θα σούλεγα κ' εγώ η καϋμένη...

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ: Ναι, Παναγή μου. Είναι καιρός να τελειώσει αυτή η ιστορία, να σε χαρώ... Και η Στέλλα η ίδια, είμαι βέβαιη, θα το μετανόησε, κι' άμα της μιλήσει όπως πρέπει η Μαρία... με τρόπο...

ΠΑΝΑΓΗΣ: Και μήπως είπα όχι εγώ; Τι σας λέω τόσην ώρα; Να, (βγάζει από την τσέπη του ένα κλειδί), εσύ, Νιόνια, πούσαι πονόψυχη κι' αδικημένη, πάρε το κλειδί της σοφίτας από μένα που είμαι σκληρός πατέρας και κακός αδερφός, και πήγαινε να της ανοίξεις και να την κατεβάσεις. Πες της πως σε στέλνω εγώ και πως η μητέρα της θέλει να της πει δύο λόγια από μέρους μου. Έλα, γεια σου!

Η ΘΕΙΑ ΝΙΟΝΙΑ (παίρνει το κλειδί με συγκίνηση): Η ώρα η καλή κι' η ευλογημένη (εξέρχεται από την θύρα του βάθους και ανεβαίνει τη σκάλα).

ΠΑΝΑΓΗΣ (εμπιστευτικά, στεναχωρημένος, προς την Μαρία): Εδωπά που τα λέμε, γυναίκα, άσχημα έμπλεξα με τούτη τη δουλειά... (σουλατσάρει).

ΜΑΡΙΑ: Ναι, Παναγή μου, το βλέπω κ' εγώ... Στην αρχή έλεγα, πως μία-δύο μέρες, και θα προσπέσει¹⁸. Γι' αυτό δεν έλεγα τίποτα... γιατί ήθελα και να παιδευτεί για το φταιξιμό της. Μα τώρα πάνε δώδεκα μέρες που είναι κλεισμένη, και το πείσμα της πείσμα... Αρρώστησε... υποφέρει... Φαντάσου, Παναγή μου, να πάθει τίποτα 'κει πάνου... (δακρύζει και σκουπίζει τα μάτια της με το μαντήλι), τι θα γίνουμε;

ΠΑΝΑΓΗΣ: Και βέβαια πως αυτό το πράμα δε μπορεί να βαστάξει, χωρίς ναρχίσουνε να υποψιάζονται... Και μέρες που έρχονται... Φοβάμαι... Κοίταξε, Μαρία, να την καταφέρεις όπως μπορείς... Και πού είσαι; Μη της πεις για το Μένουλα τίποτα. Ας τότε να πάει στο διάολο!... Το Χρηστάκη μόνο να βγάλει απ' το νου της και να μου γυρέψει συχώρεση... (σουλατσάρει).

¹⁸ προσπέσει: υποχωρήσει, ζητήσει συγγνώμη

ΖΩΡΖ ΣΑΡΡΗ

Τα Χέγια

Ηρωίδα του μυθιστορήματος είναι η Μάτα, ένα κορίτσι στην εφηβεία, μαθήτρια στο Λύκειο. Ζει με την οικογένειά της στη Λαμία. Αισθάνεται ότι της κρύβουν διάφορα μυστικά σχετικά με το οικογενειακό παρελθόν και την εξαφάνιση της μητέρας της. Η σχέση με τον πατέρα της διαταράσσεται όταν έρχονται στο φως κάποια στοιχεία για το παρελθόν αλλά ξεπερνά τα προβλήματα και στερεώνεται εξαρχής σε νέες βάσεις, της αλήθειας και της ειλικρίνειας. Τα χέγια είναι μια αποκριτική γιορτή που γίνεται στον τόπο καταγωγής τους, ένα χωριό της Φθιώτιδας, την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς.

Όταν πρωτοπήγε σχολείο, τα παιδιά γύρω της μιλούσαν για τη μάνα τους. Η μάνα κυρίαρχη στις παιδιάστικες κουβέντες: «η μάνα μού αγόρασε ποδιά...», «η μάνα μ' έδειξε...», «η μάνα μου είπε...». Σώπαινε. Ένωθε ένοχη, λες κι έφταιγε εκείνη που μάνα δεν υπήρχε στο σπίτι. Έξω από την καγκελόπορτα του σχολείου οι μανάδες περίμεναν τα παιδιά τους. Όλες τους νέες, όμορφες. Η θεία Καλλιόπη στεκόταν παρράμερα. Πάντα μαυροντυμένη, ψηλή κι αδύνατη. Μέσα από τους φακούς της κοιτούσε με ύφος επιτιμητικό τις αγιαλιές και τα φιλιά. Την τραβούσε από το χέρι. Να γυρίσουν γρήγορα στο σπίτι, λες και φοβόταν μην κολλήσει η ανιψιά της καμιά αρρώστια. Μια μέρα ένα αγοράκι τη ρώτησε: «Γιαγιά σου είναι αυτή που σε περιμένει το μεσημέρι;» και η Μάτα του απάντησε: «Όχι, μάνα μου». Δεν ήθελε να ξεχωρίζει από τ' άλλα παιδιά.

Ήταν όμως φορές που ερχόταν ο πατέρας. Στεκόταν πλάι στο χορό των γυναικών. Παλιάρι. Όμορφος, τόσο όμορφος! Τότε ένωθε πως είναι η καλύτερη, η πιο δυνατή, η πιο πλούσια. Ο πατέρας της άξιζε όλες τις μανάδες του κόσμου. Του άρπαζε το χέρι και σιόρπιζε μα δυνατή φωνή τα «Άντε γεια» στα μαθητάκια. Περπατούσε καμαρωτή στο πλάι του κι ώσπου να φτάσουν στο σπίτι η γλώσσα της ροδάνι. Όλα του τα 'λεγε. Για τη δασιάλα, που μάλωσε τον Τάσο, για τον τσακωμό της με τη Μαρία, για τον Οδυσσέα, που γύρισε στην Ιθάκη... «Τον ήξερες, εσύ μπαμπά, τον Οδυσσέα;». Εκείνος γελούσε · την άκουγε και γελούσε.

Γελούσε με τις κουβέντες της και τα καμώματά¹⁹ της. Την κάθιζε στα γόνατά του και της έλεγε παραμύθια. Ξεφύλλιζαν βιβλία με πολύχρωμες ζωγραφιές. Παίζανε κρυφτό, κυνηγητό, τις κουμπάρες. Τη «διάβαζε». Αργότερα εκείνη του διάβαζε τις εκθέσεις της. Ποιήματα. Έκαναν περιπάτους. Πήγαιναν εκδρομές. Καθισμένοι μπροστά στην τηλεόραση έβλεπαν μαζί παλιές ελληνικές ταινίες, μαυρόασπρες, θολές. Της έλεγε: «Έτσι ήταν τότε η Αθήνα... Είχε τραμ... Να και μια λατέρνα... Οι ανηφοριές της Πλάιας. Εγώ δεν τα πρόλαβα. Μετά τον πόλεμο όλα άλλαξαν. Χτίστηκαν πολυκατοικίες, μεγαθήρια...». Ίσως να νοσταλγούσε την παλιά Αθήνα που ποτέ του δεν γνώρισε. Οι άλλες του κουβέντες ήταν όλες καθημερινές · σύντομες: «τι θα φάμε», «τι να σου ψωνίσω», «θα βρέξει...», «πρέπει να παραγγείλω πετρέλαιο...», «μπας κι είσαι άρρωστη;

¹⁹ **καμώματα:** 1. (κυρ. πληθ.) συμπεριφορά προσποιητή. α. συμπεριφορά ενοχλητική ή παράξενη που προκαλεί την προσοχή και συνήθως την αντίδραση των άλλων β. συμπεριφορά κυρίως γυναικεία, που θέλει να προκαλέσει το ανδρικό ενδιαφέρον · νάζια

–ακουμπούσε τα χείλη του πάνω στο μέτωπό της– είσαι ζεστή. Γρήγορα στο κρεβάτι! Θα φωνάξω το γιατρό. Καλλιόπη, φτιάξε μια ζεστή σούπα για το παιδί», «πρέπει να τρως, είσαι πάνω στην ανάπτυξη», «το βράδυ θα πάμε σινεμά», «το Πάσχα θα πάμε στο Δαδί...». Μιλούσε, αράδιαζε κουβέντες, τις φώναζε, σα να μην ήθελε ν' ακούσει η Μάτα τη σιωπή του.

Κέλυφος η σιωπή του. Ποιον ήθελε να προστατέψει; Την κόρη του ή τον ίδιο του τον εαυτό; Για ποιο λόγο να σωπαίνει; Και γιατί η Μάτα, που ήταν πάντα περίεργη, που όλα ήθελε να τα μαθαίνει, γιατί να συνεργεί στη σιωπή του; Γιατί σαν παιδί δεν τον ρωτούσε: «Πού ζούσαμε στην Αθήνα; Πώς ήταν το σπίτι μας; Τι έγινε ο καθρέφτης με τη μεγάλη χρυσή κορνίζα; Γιατί φύγαμε από την Αθήνα; Και η γυναίκα σου; Ζει; πέθανε; Είχε γονείς η μάνα μου;» Γιατί δε ρωτούσε; Μήπως φοβόταν και σώπαινε κι εκείνη; Τι φοβόταν;

Μια φευτιά της θείας για τη μάνα της κι ένα ανώνυμο τηλεφώνημα την έφεραν αντιμέτωπη με τη σιωπή του πατέρα.

Τώρα μεγάλωσε και δε μπορεί να κάνει πίσω. Δε θέλει. Πρέπει να ξεδιαλύνει την αλήθεια.

Πρέπει να μάθει την αλήθεια.

[1987]

